СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XL. Ч. 203. — Джерзи Ситі, Н. Дж., середа, 31 серпня 1932. — VOL. XL. No. 203. Jersey City, N. J., Wednesday, August 31, 1932. THREE CENTS.

ГОТОВІ ОГЛЯДАТИ ЗАТЬМІННЯ СОНЦЯ

ФРАЙБУРҐ (Мейн). — „Гвайт Мавнтенс" переповнені туристами, котрі зїхалися оглядати незвичайне явище природи, себто затьміння сонця. Тут воно буде найбільше й тому зїхалося тут теж велике число учених з ріжних університетів і астрономічних та інших наукових установ. На горах виставлено величезні телескопи, щоб оглядати феномен природи, як теж виставлено величезні фотоґрафічні апарати, щоби поробити фотоґрафічні знимки.

Найбільше радуються затьмінням сонця готелярі й реставратори, бо мають нагоду зробити добрий бизнес. А Івін Норен, сільський ворожбит з зірок, їздить на малім автомобілю і взиває приїзших засягнути в нього ради у клопотах. Він теж думає зробити зприводу чуда природи ліпший бизнес.

ЗАКУПОВУЮТЬ ОБКОПЧЕНІ СКЛА, ЩОБИ ГЛЯДІТИ НА СОНЦЕ.

НЮ ЙОРК. — Уже на кілька днів до середи, коли то Ню Йорк оглядатиме затьміння сонця, сотки тисяч людей закупили обкопчені скла, щоби в той спосіб лекше оглядати отсе надзвичайне явище. Гризуються тільки, щоби часами дощ не перешкодив цьому. Затьміння зачнеться в годині 3.23 пополудні. Тінь місяця закриє в годині 4.34 пополудні 95% величини сонця.

В зоольоґічнім городі беруться слідити, яке враження викликує затьміння сонця на звірятах.

ЗАВОРУШЕННЯ В ОКРУЗІ ФАРМЕРСЬКОГО СТРАЙКУ.

ДЕ МОЙН (Айова). — Бизнесмени Су Сіти взивають ґоверноpів стейтів Айова, Небреска й Савт Дакота зробити порядок з фармерами, котрі бльокують міста й побивають тих фармерів, що довозять до міста свої артикули. Вони кажуть, що місто й льокальна влада не можуть дати собі вже ради зі страйкуючими, котрі розсілися на всіх дорогах.

На ділі справа стоїть так, що приходить раз-у-раз до бійок між страйкуючими фармерами і тими, що належать до кооперативного звязку і не прилучаються до страйку. Сенатор Брукгарт вислав страйкуючим телеґраму і взиває їх видержати при страйку. Та кажуть, що цей його заклик є виборчим триком, бо він хоче тепер кандидувати на незалежну лісту.

НОВИЙ ЛЕТУНСЬКИЙ РЕКОРД.

НЮ ЙОРК. — Джеймс Гайзлип перелетів американський континент, з Лос Енджелес до Ню Йорку, в 10 годинах і 20 мінутах, осягнувши тим чином новий рекорд. Кількадесять мінут пізніше злетів на землю на Флойд Бенет Філд полковник Турнер, котрий теж хотів осягнути рекорд і перегнати Гайзлипа. Він летів за ним через цілу дорогу, але не годен був його перегнати.

Гайзлип виграв грошеві нагороди на суму $12,-500, а крім того відзнаку.

ПРИЗНАЄ ҐОВЕРНОРОВИ ПРАВО СУДИТИ МЕЙОРА ВОКЕРА.

ОЛБАНІ. — Стейлі, суддя найвищого суду, вирішуючи відклик мейора Вокера, в якім мейор відмовляє ґубернорови Рузвелтови права його судити, рішив, що ґовернор може його судити, будучи за те відповідальним тільки „перед народом і своєю совістю".

Зате суддя скритикував поступовання ґовернора при переслуханню Вокера. Він заявив, що ґовернор не поступив правильно, коли не дав Вокерови змоги ставити питання до свідків, котрі зізнавали в його некорись. Ґовернор не повинен теж мішатися при допитах у приватні справи, якщо вони не принесли публичного згіршення. І не повинен потягати мейора до відповідальности за справи, які відносяться до першої каденції його урядування.

ПОКЛИКАЮТЬ ДО РОБОТИ.

БАЛТІМОР. — Залізниця Балтімор-Огайо покликала 1,000 робітників до робіт, які розпічнуться в четвер.

НЮ БЕДФОРД (Месечусетс). — „Бут Меню-фектюрінґ Компані" дала заняття 300 робітникам, а „Нашавена Мілс" зачала теж роботи, допускаючи наразі 600 робітників.

ФОЛ РІВЕР. — Ткацька фабрика „Ди Дурфі Мілс" розпочала роботу по двомісячнім замкненню. Покликано 400 робітників.

ВИБОРЧІ ВИДАТКИ НА РАДІО.

НЮ ЙОРК.—Президентські вибори є добрими жнивами для радіових компаній. Минулих виборів витратили обидві головні партії на виборчу кампанію радіом по $1,000,000. Цього року заробіток зменшиться на половину, бо републиканці призначили на радіо $500,000, а демократи теж більше не видадуть.

ПРИГОТОВЛЯЄ ПРОБНЕ ГОЛОСУВАННЯ.

НЮ ЙОРК. — Журнал „Ди Літерари Дайджест" відомий з того, що переводить голусування в ріжних важних справах і завжди вгадує дійсний вислід. Тепер приготовляє пробне голосування в справі вибору президента. До переведення цього потребує журнал 4,000 робітників.

ПРЕЗИДЕНТ МАСАРИК НА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ЦІЛИ.

Довідуємося, що президент Масарик жертвує на потреби наших захоронок на Закарпатті 100,000 ч. к. Письмо з канцелярії президента, в якому повідомлялося про ту жертву управу захоронок, виготовлене в українській мові.

„Общество ім. Духновича", яке приступило до будови „Русского Народного Дому" в Ужгороді, дістало від през. Масарика дар у сумі 10,000 к. ч.

БУЧА ЗА ҐАНОК.

Найбільшою сензацією в огірковому часі Волині є боротьба в українському санаційному таборі за сенаторський ґанок. Лавник луцького маґістрату, О. Ковалевський, наказав усунути ґанок перед помешканням „сенатора" Маслова на тій підставі, що цей ґанок збудований незгідно з приписами. Зчиялася буча. Питання таке важне, що аж „парляментарна репрезентація українських послів" Волині розглядала цю справу на свому засіданні дня 17 липня! З огляду на те, що бурмістр уже прохав вибачення перед „представником народу", ця „репрезентація" постановила лише довести про вчинок лавника О. Ковалевського до відома президії всієї „посольської" трупи та до воєводи Волині. Дійсно, на такого лавника можна скаржитися на такі адреси.

УПАДОК УЧИТЕЛЬСТВА В ПОЛЬЩІ.

На основі обчислень головного статистичного уряду в минулім шкільнім році відійшли в Польщі 5,024 учителів і учительок вселюдних шкіл. На емеритуру перенесено 1,543, видалено 629, умерли 272, перейшли до інших шкіл 87. На їх місце прибуло 3,507 учительських сил народніх шкіл, так, що число учителів і учительок зменшилося на 1,417 осіб.

ОФІЦИР ЗАСТРІЛИВ НАПАСНИКА.

На стації Юзефів під Варшавою кілька цивільних зачіпили двох офіцирів, що чекали на потяг. Коли один з них кинувся на пор. Волковинського, щоби його роззброїти, поручник стрілив до нього з револьвера, ранячи його смертельно. Показалося, що вбитим є 26-літній Ян Душинський, відомий завадіяка.

УБИТИЙ ПІДЧАС РАТУВАННЯ.

Трагічна подія сталася на ріці Случ у повіті Лунинець. Пор. Тушанський з родиною і сержантом Домінусом вибралися на проґульку, на якій мали теж полювати. Підчас купелі почала тонути одна панна. Не можучи до неї доплинути, сержант подав їй рушницю, яку держав за цівку. Дівчина вхопилася рушниці так незручно, що спричинила вистріл. Куля попала в груди Домінуса і вбила його на місці. Свідками смерти були двоє його дітей.

ГРАБУНОК.

На дім Івана Попадюка в Мишині, пов. Коломия, напали в ночі бандити, які, побивши його жінку та доньку, вкрали 1,600 австрійських корон сріблом, 184 зол. і 700 рублів.

ЗАХІД ПРОТЕСТУЄ ПРОТИ РОБІТНИКІВ ЗІ СХОДУ.

Манітобський премієр Брекен звернувся з домаганням до федерального міністра праці в Оттаві, В. Ґордона, щоб той видав наказ поліції спинити мандрівку робітників зі сходу до західних провінцій до пільних робіт на жнивах. В телеграмі Брекен сказав, що онтерійська поліція спинювала безробітних, як вони хотіли дістатися з заходу на схід, а тепер не звертає уваги, як маси людей ідуть на захід. Робітників до жнив на заході є подостатком місцевих і приїзд людей з інших частин Канади, каже Брекен, ще більше погіршить положення.

КВЕБЕК ДЕПОРТУЄ КОМУНІСТІВ.

Після порозуміння департаменту справедливости в Монтреалі з домініяльними урядовими чинниками з Квебеку буде на днях депортованих до Европи 17 комуністів, які проявили надто живу діяльність та були замішані в недавніх заворушеннях у Ровен.

СНІГ В АРГЕНТИНІ ЗАСИПАВ ТИСЯЧІ КОРОВ І ОВЕЦЬ.

В південно-західних околицях Арґентини впав великий сніг. Декуди снігу впало на 3 до 4 стопи грубо. Рух на дорогах завмер цілком. В долині ріки Чубут згинули тисячі коров і овець, засипаних снігом.

ОҐОПОҐО.

В озері Оканаґен, у Британській Колюмбії, жиє невідома ближче потвора, якої не завважали досі ще нідеінде в світі. Про ту потвору, яку названо оґопоґом, ще не знають нічого ближче природники, бо оґопоґо показується на поверхні рідко і скоро зникає. Цього літа бачили його кілька осіб. Виглядає він на величезного вужа, довжиною 40 стіп. Дотепер не вдалося піймати ні одного оказу.

СПІР ЗА ҐРЕНЛЯНДІЮ.

За полудневo-східню частину великого підбігунового острова Ґренляндію, існує віддавна спір між Норвеґією і Данією. Саме тепер його вирішив міжнародній суд у Газі в користь Данії і сказав, що Норвеґія не має права виконувати там поліційно-адміністраційну владу. На те заявила Норвеґія, що вона займе часть півострова в іншім місці, щоби мати змогу охоронювати інтереси норвеських поселенців.

КУРКА ОПІКУНКОЮ КОТІВ.

Джордж Гонтлі у Ґвитбай, в Онтеріо, має курку, яка дуже дбає про домашніх котів. Розпростирає крила над чотирма котятами і їх вигріває, нераз цілу ніч. Навіть не допускає до них старої кітки. Для малих котят теребить кукурудзу і дивується, чому вони не їдять її.

ВИВІРКА ПОКУСАЛА ЖІНКУ.

Ніхто не міг би і подумати, що таке маленьке звірятко, як вивірка, могло би напасти на людину. Але так сталося. В місцевости Четам, в Онтеріо, на паню Сару Меґс кинулася чорна вивірка і покусала її руки й плечі.

ВІДКРИЛИ „БРАМУ ПРОРОКІВ".

При земних роботах у Тель-ен-Насґебі в Палестині відкрили стару браму, що була під землею яких 2,600 років. Це т. зв. „брама пророків", при якій пророки, між іншими Ісаія, остерігали жидівський нарід перед нападом Асирійців.

„ДИКИЙ" БІЛОШКІРЕЦЬ.

Мешканці Гімаляїв розповідають, що біля джерел Ґанґесу жиє біла людина, яка покинула цивилізацію та жиє в дикому стані. Молодого анґлійського верхолаза Сміта натхнули ті чутки бажанням знайти цього дивака. В цьому намірі вибрався він одинцем в околицю джерел Ґанґесу, які є дуже неприступні та лежать на висоті 8 тисяч метрів. Анґлійська преса пригадує з цеї нагоди, що шведський подорожник Норденскельд тому кілька літ знайшов серед диких тубильців Болівії члена анґлійської палати лордів. Цей останній був у костюмі червоношкірих Індіянів і переняв від цих останніх їхні маніри.

ЯСКРАВИЙ ДОКАЗ БЕЗРОБІТТЯ Й НУЖДИ.

Дня 28-го липня ц. р. рубач Співак убив селянина, що привіз був на продаж до Коломиї вязочки рубаних дров. Рубач убив його тому, щоб не продавав рубаних дров і в цей спосіб не відбирав зарібку рубачам. Вбийника арештували. Слід згадати, що вже кілька днів передше напали були рубачі на торговиці в Коломиї на одного селянина, що привіз був на продаж рубане дерево, так, що селянин з порожною фірою, ледви з життям утік домів.

СЕЛЯНИ ПОБИЛИ ЛІТНИКІВ.

Літники в селі Боженцін, під Лодзею, купалися в неділю підчас богослуження. Селяни, які йшли до костела, зажадали від купальників, щоби вони зодягнулися та не ображали наготою часу в якому відправляється Служба Божа. Коли купальники не хотіли послухати, селяни їх побили палицями й камінням прогнали геть із села. Одного з літників, важко раненого Жигмонта Януса, відвезли до шпиталя.

ОВОЧІ ДОСТАРЧАЮТЬ МІНЕРАЛІВ.

Овочі і ярина мають велику вартість для відживлювання, передовсім тому, що вони достарчають організмови мінералів, без котрих є неможливий ріст здорових зубів і костей. Найважнішими з тих мінералів є: вапно, фосфор, залізо, йодина, маґнезія, сод і мідь. Найбільше їх мають свіжі овочі, передівсім помідори, фасоля, горох і суниці.

ТРОЄ ДІТЕЙ НА РАТИ.

У селі Карабанчель Бахо (в Еспанії) одна селянка породила троє дітей при таких обставинах, що для ґінекольоґів є загадкою. Одної середи породила ця жінка здорову дитину. В суботу, отже за три дні, почалися зовсім несподівано нові породові болі. Акушерка здивувалася, бо щось такого досі не бачила. Одначе таки ствердила, що жінка вагітна та що може бути новий поріл. Візвали до помочі лікаря й жінка привела на світ ще двоє здорових дітей.

ЖАХЛИВІ КАРТИНИ ГОЛОДУ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

СЕЛЯНИ ЛИШАЮТЬ НА ВУЛИЦЯХ МІСТ СВОЇХ ДІТЕЙ, ЩОБ НЕ БАЧИТИ ЇХ ГОЛОДОВОЇ СМЕРТИ.

МОСКВА (СССР). — До Москви приїхала з Києва ґрупа американських студентів, між якими є й такі, що володіють російською мовою. Вони розповідають жахливі картини голоду на Україні, які вони там стрічали. Зменшення засівної площі, а тепер неохота селян збирати збіже, щоб не віддавати його все радянській владі, так поширена, що ніякі „ударні бриґади" з комуністичних „ентузіястів" нічого пособити не можуть.

Селянство кидає свої села й прямує до міст, щоб там випросити собі „ради Христа" шматок хліба, чи дістати якихось відпадків. Разом з собою селяни приводять до міст своїх змучених голодом дітей і тут їх лишають на „Божу волю". Один з американських студентів бачив на вулицях Києва покинених селянських дітей. У деяких з них були на грудях або на спинах написи з повідомленням, що батьки лишили дитину, щоб не бачити її мук з голоду.

Студенти бачили нераз, як натовпи голодних людей билися за сміття, яке викидано на вулицю з домів чи якихось установ. За сміття з пароплава на березі Дніпра зчинився справжній кріваваий бій між голодними. В містах також не вистарчає харчів для всього населення, а в крамницях нема нічого до продажі. Збіже з України комуністична влада вивезла минулого року в інші райони Росії та за кордон, не лишаючи ніяких запасів на Україні.

ЩЕ ОДИН ВІДВОРОТ КОМУНІЗМУ.

МОСКВА (СССР). — Радянська влада рішила покінчити з ріжними комуністичними експериментами в шкільництві. Спеціяльним декретом привернено учителям та професурі таку владу, яку вони мали ще до революції 1917 року. Привернено обовязкове відвідування учнями лекцій, а також іспити такого самого суворого характеру, якими вони були в царських часах.

Цим большевицька влада думає підняти науковий та освітний стан шкільництва, який останніми часами впав застрашаючо низько. Зі шкіл, навіть високих, останніми часами почали виходити повні анальфабети, в яких не було ні загально-теоретичних знань, ні прикладно-фахових.

ҐІНДЕНБУРҐ ДИКТАТОРОМ.

БЕРЛІН (Німеччина). — Коли ближче придивитися до німецько внутрішнього життя, то доведеться ствердити, що президент Ґінденбурґ є тепер дійсним диктатором Німеччини. Він не допустить, щоби було сформоване міністерство, яке залежалоб від парляменту, а не від нього. Ідею президентського уряду міцно підтримують тепер Ґінденбурґ і канцлер фон Папен.

Фон Папен, фон Шляйхер та ще кілька міністрів виїхали до Нойдек, маєтку Ґінденбурґа, на нараду з президентом. У Берліні здивовані, що саме на передодні відкриття парляменту фон Папен лишив Берлін. Можливо, що він не буде на відкриттю засідань парляменту. Всі приготовані на те, що уряд фон Папена буде далі правити з волі президента Ґінденбурґа, не рахуючися з парляментом. Коли райхстаґ задумає повалити уряд, то він буде розвязаний.

БОРОТЬБА З ЯПОНСЬКИМ „ДОМПІНҐОМ".

СІМЛЯ (Індія). — Установлено високе мито, від 31¼% до 50%, на всі вироби з бавовни, які будуть привозити до Індії зпоза меж Великої Британії, себто зпоза меж Англії та її доміній. До цього часу дешевизна японських бавовняних виробів і невисоке мито пособляли Індійцям переводити свій бойкот анґлійських бавовняних виробів.

Але ота японська дешевизна разом з тим відємно відбилася й на місцевому бавовняному промислі, що привело до замкнення багатьох індійських фабрик. Тепер Японія дуже болючо відчуває припинення її „домпінґу" до Індії, який почасти винагороджував Японію за бойкот її виробів у Китаю.

ЗАМАХ НА ҐЕНЕРАЛА ҐОНДЖА.

МУКДЕН (Манджурія). — Бувший головнокомандуючий японськими військами в Манджурії, ґенерал Ґонджо, який перевів окупацію її і здав своє командування ґенералови Мутови, трохи не був убитий. Потяг ґенерала Ґонджа, який вертався тепер з Мукдена до порту Дайрен, на всіх стаціях стрічали тисячні натовпи народу, вітаючи його як свого героя.

Недалеко від Дайрена на потяг ґенерала Ґонджа напали китайські повстанці, яких з трудом відбила охорона потягу та летуни. Кажуть, що цей напад зорґанізували російські комуністи, які рішили вбити ґенералів Ґонджа і Мута.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 110 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": Mongomery 5-0498. Тел. У. Н. Союза: Montgomery 5-1838.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

НАША МОЛОДЬ І НАШ ОРҐАН.

За останні роки поміщено в нашім орґані доволі багато матеріялу в анґлійській мові. Матеріял той дуже ріжнородний, але одну має ціху: він звязаний з українською справою і з українським життям у старім краю і в Америці. Деякі статті, головно стисло політичного змісту, призначені між іншим і на те, щоб нашим громадянам дати змогу використовувати їх для інформування американської преси по місцях та американських громадян. Але властивою нашою цілю, про що легко догадатися, є змагання зацікавити в той спосіб тут роджену нашу молодь українським життям, нашими політичними змаганнями та дати їй змогу в тих наших змаганнях визнаватися та підпирати їх своєю активністю.

Бо отсе входимо вже в той період, коли саме наша молодь зачинає забирати голос у ріжних справах нашої іміґрації й береться на свій лад до орґанізації молодечих, по цілій Америці розпорошених українських сил. Вона навіть береться вже до таких поважних справ, як писання української історії, перекладів наших письменників, орґанізування політичних, спортових і інших клюбів і т. д.

Глядячи на те, радується серце старої іміґрації, коли на її очах молоде покоління зачинає працю, яка запевнює продовження українського життя в Америці, яка дає розголос українському імени й яка стає великою допомогою нашим братам у старім краю у їхній боротьбі за визволення. І кождий батько й кожда українська мати певно бажали би бачити імя своєї дитини між тими молодечими піонірами, що дорожать нашими ідеалами і готуються їх тут продовжати. Та дійсність показує, що дуже багато нашої молоді ще дуже мало або й нічого не знає про ті всі справи, які ми порушували в нашім орґані й друкували в анґлійській мові саме для цеї молоді. А не знає тому, що родичі не припильнували цеї справи, що не старалися добрим способом вплинути на діти, щоби вони заглянули до ґазети і перечитали хоч те, що там написане по анґлійськи, та переповіли батькам. Примус тут нічого не зробив би, але лагідне слово й заохота могли би свого доконати. А ми віримо, що як тільки наша молодь трохи привикне до того, щоби заглядати час від часу до нашої ґазети, вона згодом нею зацікавиться, хочби тільки тим, що пишуть про нас чужинці й наша власна молодь. А вже зацікавлення затягне її теж до писання і до участи в народній роботі.

З ІТАЛІЙСЬКИХ НОВИН.

Маємо літо. Найбільш горячі дні, коли всі, в кого є трохи вільного гроша, поспішають на море, в гори, в зелені ліси... Мав би бути в столиці та по великих містах так званий „мертвий сезон", коли увесь політичний рух спиняється, а ті, хто не мав можливости виїхати, поглядають один на одного з нудним виглядом, не знаючи, що сказати, не надіючися щось почути...

Та цього року „мертвого сезону" нема. Істнує він, правда, в туристичнім русі, в меньшій мірі — в усіх інших торговельних підприємствах, але зате в політиці — маємо величезний рух.

Читачі „Свободи" вже знають, що італійський „дуче" — Мусоліні взяв в свої руки два найважливіші міністерства — закордонних справ та справ корпоративних. Одного з бувших міністрів післав послом до Лондону (Ґранді, що того року приїздив до Америки), а другого — Боттая — покищо лишив на спочинку. Тепер, як довідуюся, аж пять інших послів зза кордону мають їхати до дому відпочивати, а який десяток інших буде примушений змінити місце свого перебування. В нас, у Римі, тільки й говорять що про ці дипльоматичні зміни, бо вони свідчать непомильно про великий зворот в італійській закордонній політиці. В що вона виллється, покищо ніхто не знає, бо все те — в руках, чи вірніше — в голові — одної людини, Мусолініа, який не любить багато говорити, але зате без перестанку щось робить. Та всі певні, що до якихось великих змін, що можуть мати значіння для цілої Европи, а може й для України, — таки прийде. **Кажуть, ніби в осени Італія проголосить своє виступлення з Ліґи Націй, яка коштує величезні гроші, викликає у людей марні надії й ті надії постійно заводять, бо практично Ліґа нічого не робить, будучи лише слухняною зброєю в руках Франції для втримання в Европі істнуючого стану річей,** себто поневолення переможцями бувших переможених та визискання їх без краю. Ми, з нашого гіркого досвіду, знаємо, що такий стан річей означає, бо й Україна знаходиться в таборі переможених, а її історичний ворог, Польща — в стані переможців.

Зрештою, колиб Італія дійсно захотіла виступити з Ліґи Націй, вона моглаб опертися на приклад Злучених Держав Америки, які, — дарма, що Вилсон був ініціятором Ліґи Націй — не берудь участи в Лізі. За Італією пішлиб Німеччина, Угорщина, Туреччина, що тільки-тільки увійшла до Ліґи Націй. Таким чином прийшлоб до розвалу Ліґи Націй, бо що малаб вона значити без Злучених Держав Америки, без Італії чи Німеччини? Не треба забувати, що й Совіти стоять таксамо поза Ліґою Націй.

Отже всі тут говорять про великі зміни в політиці. Дехто чекає великих несподіванок. І цікаво відмітити, що тільки закінчилася так безславно й безслідно конференція про роззброєння, на котрії реальна пропозиція президента Гувера, що відразу знайшла безумовну підтримку з боку Італії, була залишена без наслідків — з огляду на опозицію Франції — зараз же почалися великі воєнні маневри в Італії з участю великих сил армії й фльоти, морської й повітрової. В Німеччині таксамо ґенерал Шляйхер, воєнний міністер, виголосив промову, в якій заявив, що Німеччина до Женеви більше не вернеться інакше, як на рівних правах з іншими, — а щодо роззброєння не дійшло, то й Німеччина буде узброювати свою маленьку армію якнайліпше, після останнього слова техніки. А Німці техніку знають!

Немирний настрій в Европі! Стільки кричать і галасують про мир, про потребу порозумінь, про необхідність загального обєднання, що тим яскравіще підкреслюєоься загальне розєднання й розбрат. Економічний стан страшний, і виходу з нього не видно. Бо ніхто нікому не вірить, а всі лише чекають... чого? Того теж ніхто не знає. Але всі чекають! І запитують один одного при кожній зустрічі: —„Що нового?" — А нового є багато! Кождий день приносить силу нового. **Політичні ситуації зміняються з незвичайною скорістю, й у тих змінах наша українська справа кожного разу випливає наверх в усіх політичних розрахунках.** Кожний хотів би мати з собою цю величезну потенціональну силу сорок-міліонового народу, в котрому накопичилося стільки спраги за національною волею, стільки ненависти до своїх гнобителів. **Але як до нього підійти? З ким говорити? Хто може ручити, що поведе за собою українські маси?** Такі питання завдають европейські політичні діячі українським політичним діячам, і просять їх: — „Ради Бога, витворіть вже з себе міцну зорґанізовану силу, не розпилюйтеся, не сваріться! Покажіть, що ви маєте свої авторитети. І вірте, що тоді не вони до нас, а ми до них скоренько побіжимо, — бо в розрархунку світових сил свідомий себе й своїх цілей український нарід може кольосально заважити на остаточному висліді світового суперництва".

Евген Онацький.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ.

„ВІТАЙТЕ ПЕРШИЙ ПОЛЬСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ ЗІЗД В АМЕРИЦІ"

Напевно неодин читач скаже, що „Свобода" вже того!... Та цей наголовок узятий живцем з „Українських Щоденних Вістей" у Ню Йорку. Отже українські робітники, коли ви є читачами „Щоденних", то поспішайте вітати „польських робітників". Вітайте отих „робітників", якихріднесенькі брати тепер служать по ріжних польських поліціях, вязницях, жандармеріях, кольонізують українські землі, творять ріжні розбишацькі орґанізації „Сшельців" на українських землях і т. п. Вітайте, читачі „Щоденних", отих „польських робітників", що в армії Галєра завойовували Галичину для „великої Річипосполитої Польської".

Читачі „Щоденних", вітайте отих, котрі, колиб Польща обернулася в радянську републику, малиб стати комісарарями Варшави на українських землях, що й тоді мають остатися „кресами радянської Польської Польщі", бо так хоче московський комуністичний інтернаціонал. Вітайте тих, що замінивши польського орла на „роґатуфці" червоною звіздою, будуть такими саме жандармами, вязничними катами, кольонізаторами та нищителями всього українського, якими вони тепер є на українських землях під Польщею, з білим орлом на лобі, та якими є червоні відпоручники Москви на Україні. „Вітайте їх", бо до цього вас кличуть кандидати на ролю всяких Твердохлібів, Петів Певних та інших хрунів, що так ґусто розмножилися під Польщею на українських землях. Отож вітайте!

НЕОДНАКОВА МІРКА.

Льокай і блюдолиз ніколи не бачить вини свого пана. Його пан „найкращий, найдобріший і найясніший", бо він свому льокаєви дає гарні блискучі шати й право лизати тарілки та доїдати все те, чого сам пан не зїсть. Отак і „українські" большевики до небес підносять добродійство большевицької московської влади на Україні, яка розстрілює людей, що з голоду „крадуть", себто ховають від грабунку влади свій власний хліб. Це, мовляв, розстрілюють „контрреволюціонерів, ворогів радянської влади", бо вони не хочуть умирати з голоду й морити голодом своїх дітей в інтересах комуністичної влади.

А дивіться, скільки гніву виливають „Щоденні" на пілсудчину за те, що в Польщі засуджено на три місяці вязниці жебрака за шматок украденого хліба. Цілковито справедливе обурення. Колиб воно булс щире, то й ми до нього приєдналисяб. Дійсно, страшна це жорстокість, коли голодного вязнять за крадіж хліба, якої він допустився, щоб не вмерти з голоду. А коли розстрілюють за це саме голодних, то що тоді треба сказати про владу?!

Цікаво, як „Щоденні" написалиб, колиб у Хойніцах, де Ляхи засудили того жебрака, була тепер комуністична влада, яка посадилаб його на три місяці? Та відповідь можна легко знайти, коли пригадати, що вони пишуть про розстріли голодних на Україні. „Щоденні" вважалиб цей акт „не відповідаючим пролетарській етиці, бо він занадто гуманний".

ПРОВОКУЮТЬ РЕВОЛЮЦІЮ.

В Еспанії стався монархічний контр-революційний вибух. Еспанські ґенерали відограли ролю російського Корнілова, що своїм виступом поклав початок наближення большевиків до влади. Еспанію може вратувати від червоної контр-революції й зберегти в ній демократичну републику тільки те, що на чолі тієї републики не буде стояти така персона, яка стояла в Росії в особі Керенського. Це була людина ґрімких фраз, пози, обіцянок і погроз, а разом з тим російського „нічавонєдєлання".

Закон історії такий, що кожда екстрема в одну сторону викликає негайно рекцію з другої сторони. Коли Еспанії пощастить далі затримати рівновагу й зберегти демократичну републику, то вона буде щасливою країною, бо чи то монархічна реакція зправа, чи комуністична реакція зліва — неминуче залє всю Еспанію кровю й утопить у крові свободу народу.

НАУКА ЙДЕ ВПЕРЕД.

Сьогодня буде затьміння сонця, яке бачитиме Північна Америка. Місяць опиниться між сонцем і землею та своєю тінею покриє певну смугу землі. Колись таке затьміння сонця було цілою катастрофою для людей. Палили „винних" у цьому нещастю" ріжних „відьом", чарівників, злочинців" і т. д.

А тепер наука пішла так вперед, що вона на сотки років наперед точно предсказує, де буде це явище й коли. Та ще не всі люди знають ці здобутки науки. Напевно ще три четвертини людства й поняття не мають про це природне явище. Отак у всьому. Люди знають багато тайн природи й ріжних явищ, та не так багато людей знають їх. Для просвіти ще є широке й безмежне поле праці.

Ніякий культурний нарід не може обійтися без шкільного Товариства, яке в національній державі стає клітиною державно-освітного апарату, а в мішаній — доповнює її занедбання чи недогляди в освітній роботі. — Скількиж більше значіння для бездержавного українського народу має „Рідна Школа" в старому краю! Памятаймо на це!

НА ТАТАРСЬКІМ ШЛЯХУ.

(14)

— Ви могли би бути у нього вже завтра в полудне, та на дорозі до нього, майже під прогом його хати є велика перешкода. Тою перешкодою є улус його суперника Булай-беґа. Улус Аділя є по східнім боці ріки Єланчика, улус Булая по правім. Щоби відси зайти до Аділя, треба пройти через улус Булая, очевидно маючи його дозвіл. Хто не має того дозволу, мусить обходити дуже далеко дорогою багна на північ і на південь від Булаєвого улуса. Та мандрівка тревала би пару днів. Ідучи так проти волі Булая, ви могли би впасти в засідку, заставлену людьми Булая на його потайний приказ.

— Я гадаю, що Булай, хоч ви кажете, що він ворог Аділя, не важиться загатити дорогу до бея цілої орди. Чейже Аділь є також зверхником Булая, — замітив Ярнович.

— Явно не загатить, — відповів Татарин. — Та всеж таки, хто хоче пройти через його улус, то кудиб він не йшов, мусить мати дозвіл Булая і за сей дозвіл мусить заплатити.

— Я можу заплатити і заплачу, — сказав Яринович.

— Хоч заплатите, то він не зараз дасть вам дозвіл їхати далі, до його бея... Найліпше платить йому той, хто йому дасть доміркуватися, що хоче Аділеви зробити якого збитка. Також не можна забувати, що, вертаючися від Аділя, треба знов пройти крізь улус Булая.

Ярнович з товаришами ще тільки одну ніч ночував з вірменською валкою. На другий день розпрощалися. Запривода пригадав Татаринови, що він обіцяв пристати до них, як будуть від Аділя вертатися.

— Як будеш нам непотрібний, — сказав — і я побачу, що ти таки слідкуєш за нами, то я на нашій тропі лишу тобі заплату за твій втрачений час. Кривди тобі не буде.

Валка пішла далі просто на північ, товариство Яриновича взяло направо. Льорнеткою вже мож було видіти шатра улуса Булая.

— Вам нащо потрібний той Татарин, що ви казали йому зголоситися до нас? — спитав Ярнович Запривоу.

— Він ще непотрібний, та може пізніше буде потрібний. Він мабуть ворог орди Аділя. Коли я вчув, як він про ту орду говорить, то я зараз подумав собі, що якби Аділь не схотів віддати дівчини, то той Татарин поможе нам викрасти її... Як і Булай ворог Аділя, то й він поміг би нам. З тим Булаєм треба буде поводитися дуже делікатно і приязно.

По півгодинній їзді чвалом дорогу заступив їм сильний відділ їздців, який, бачучи з улуса, що надїздять якісь чужі, виїхав їм назустріч. З цілого товариства найліше з усіх по татарськи балакав Запривода. Він промовив до татарського отамана:

— Ми приїхали до Булай-бея просити його помочи в одній, для нас дуже важній справі. Ми маємо грамоти двох башів падишаха, які нам позволяють їздити по всіх його землях і які нам обезпечують повну безпеку. Та ми знаємо, що падишах падишахом, а в бейлику бей є необмеженим паном. Тому й ми приїхали просити Булай-бея, щоби позволив нам в своїм улусі переночувати і щоби завтра рано допустив нас перед свої ясні очи.

Товаришів Запривоади здивувало, що він Булая зве беєм, хоч знає дуже добре, що князем сеї орди є Аділь. І Татари дивувалися, слухаючи. Отаман спитав:

— Відки ви надїхали, що не знаєте, як зветься наш бей? Нашим беєм став середущий син небіщика Мамбет-бея, коли вмер найстарший його син.

— Тааак?! — Запривода спитав, будьтоби здивований і обурений. Я не збагну, яким то способом могло статися... Та... я не маю права втиркатися в справи орди, до якої не належу... Хоч твій пан не є беєм над цілою ордою, хоч ним повинен би бути, то всеж таки він у своїм улусі є все сильним паном. Ми хочемо йому поклонитися, передати гостинця і просити помочі.

— За мною! — крикнув отаман і пустився назад до улуса.

Цілий той похід зупинився перед найбільшим шатром. Отаман приказав подорожним стояти перед шатром, бо він іде їх приїзд зголосити Булаєви. Отаман увійшов у шатро, товариство стояло перед шатром, окружене Татарами.

— Чи ви забулися, чи нарошно Булая назвали беєм? — спитав Вірменин Запривоу.

— Нарошно! — відповів Запривода сміючися. — Татарин увірив, що я так думаю. Тепер він все дословно переповість Булаєви. Булай буде для нас ласкавіший, думаючи, що ми його уважаємо за достойнішого бути беєм, ніж зненавидженого ним Аділя.

Довго вони стояли, заки отаман вийшов і сказав:

— Булай-беґ зараз хоче бачити вас і спитати, чого ви сюди приїхало. Увійдіть!

— Всі? — спитав Асланґула, — чи тільки той, що має діло до вашої орди? Бо ми лише помічники того шляхтича. Я тільки купець-посередник. Отсей о, є його перекладачем, бо він сам по татарськи лиш троха розуміє, та не балакач.

— Як так, то нехай увійде шляхтич і його перекладач.

Ярнович і Запривода позіскакували з коней і увійшли в шатро. Під задною тіною сидів Татарин з кудлатою, вже сивавою бородою. В одній руці держав довгий і крутий цибух. Водна люлька стояла перед ним. Глянув грізно на гостей і спитав:

— Хто ви і чого хочете?

Перший промовив Запривода. Повторив се, що вже сказав був отаманови, тільки вже не називаючи Булая беєм. До повтореного додав:

— Отсей старий православний шляхтич, що, будучи довгі роки сумежником вашої орди, бо його хутір зараз за Яґорликом, ніколи не скривдив жадного Татарина. Він все був для них добрим сусідом. Татари не добре відплатилися йому. Аділь-бей, ще коли не був беєм, захопив доньку старого, і мабуть привіз її з собою сюди. Старий іде, щоби свою доньку віднайти і викупити.

— Спитай його, чого він з тим прийшов до мене, коли то не я вхопив його дитину і тої дівки у мене нема?

— Скажи йому, — Ярнович зараз відповів, розуміючи питання, — що без його дозволу мені тяжко дістатися до Аділя.

Запривода, котрий ліпше знав, з ким балакає, відповів Булаєви:

— До тебе він прийшов, бо знає, що ти, як найстарший, на жаль, лиш літами, старшина в орді, маєш найбільший вплив. Тебе повинні слухати всі молодики, хоч би були трикратними беями. Батько пірваної дитини просить тебе, щоби ти вступився за нього.

— Як виглядає його донька?

— Не скажу, бо я її не бачив. Батько, як кождий батько, скаже, що над його доньку кращої нема!

— Я вчера був у Аділя і бачив там якусь молоденьку, русяву дівчину... Такої краси я ще не мав у себе. Мої жінки дуже гарні, та не такі, як та білявка. Та вона ще дуже молода. Їй найбільше пятьнацять років...

— То вона! — крикнув Ярнович. — То моя дитина. Поможе мені відобрати її. Не пожалуєш!

— Що він каже? — спитав Булай.

Запривода переклав слова Ярновича. Татарин похнюпив голову і хвилю думав. Підвівши голову, сказав:

— Добре! Про се ще побалакаємо, та не нині, бо вже пізно. Така гарна дівка не для Аділя!

Татарин вхопив паличку і нею вдарив мосяжну бляху, що висіла коло нього. До шатра увійшов вартовий.

— Заведи їх до якого чистого шатра і подбай за їх коні! — Булай сказав до Татарина.

— Нинішна авдієнція скінчена, — Запривода промовив до Ярновича. — Ходім!

— Я гадав, що ми ще нині поїдемо далі, — Ярнович сказав, коли вийшли з шатра.

— Терпцю! Не квапте, бо може попсуватися. Вже те добре, що він нам прихильний. Поміг би нам хочби на те, щоби Аділеви дошкулити.

— Колиж бо все те дуже протягається!

— Терпцю! Ліпше пізно, як ніколи.

— Лише терпцю, тай терпцю! Сей терпець готов на нічім скінчитися.

Татарин завів їх до недалекого шатра, накритого кінськими шкірами. Татари постягали з коней вюки, занесли до шатра і коні забрали.

— Булай приняв нас значно прихильніше, як я раньше надіявся, — сказав Запривода, коли всі три вже були самі в шатрі.

— Він вже знає, чого ми приїхали? — спитав Асланґула.

— Знає, — відповів Запривода. — Він дуже завидливий. Аділя втопив би в ложці води, бо сам хотів би стати беєм. Тепер сердить його те, що у себе ще не мав дівчини такої гарної, як та, котру тепер привіз собі Аділь.

— Булай звідки знає, що та дівчина така гарна?

— Був у Аділя і бачив її, — Запривода шепнув голосно. Нахилившися до вуха Вірменина шепнув так, щоби Ярнович не чув. — І залюбився!

(Далі буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

МИ, МОЛОДЬ — БУДУЧИНА ПІДКАРПАТТЯ!

Кого треба розуміти під тою молодю?

Ту українську інтелігентську й селянську молодь, що виросла й виховалась по 1918 році!

Ту молодь, що зрозуміла своє велике завдання супроти народу, що вийшла з народу й не заганьбилася, не погордувала ним, ані його мовою. Ту молодь, що любить свій народ, чує себе дійсним сином його й оборонцем свого краю.

Ту, що рука в руку з народом хоче іти вперед. Се та свідома своя молодь, що вже підросла або підростає і що вже давно рішила т. зв. „язиковий вопрос".

Нове покоління йде на зміну поколінню старшому. Покоління здоровше й краще, має заготовити твердий, міцний та вічний фундамент для своєї країнки.

Люди, — дорогу молоді!

Се ті, що залишать в рідній історії вічно-жиючий слід, якого не зможе стерти жадний ворог світа і який буде приміром для майбутніх поколінь.

Се українська націоналістична молодь — цвіт Закарпаття, борці за правду, в яких жилах кружляє молода горяча кров, бє в серце, в мозок і кличе до впертої й правдивої праці.

Се націоналістична молодь, що зі стисненими устами й суворими очима глядить в майбутнє і знає, що лише вона йде правильною і правдивою дорогою і її правда мусить побідити.

Так, се ми, націоналістична молодь — сини українського народа! Виховані по світовій війні, ми дивилися і дивимось, що робиться в нашій хаті. І гнівом палають наші очі і пружиться сталево рука. Є серед нас людці, що також звуть себе молодю, але в дійсности не є. Се ті, що мовчки, байдуже й гнило волочаться по Прикарпатті, що не є ні Українцями, ні перевертнями „русскими"; сьогодні вони тут — завтра там, хилять і продають свою честь і лижуть ногу, що їх бє. Їм байдуже, чи буде їх народ краще жити, чи ні, їм розходиться лише о спокій, о гуляння, о гроші й тихе, мертве рабське життя. Мовляв: — „не можна, бо хліб, бо жінка, діти, бо гляньте: інспектор"; бо се, бо то, і зі складеними руками сидять і надіються на протекцію, Вони гадають, що лише тоді заслужать ласку у панів. Так, пани надто розумні, щоби вас не цінити, але й надто розумні, щоби згірдливо не кинути вам „ґаґані". Вони знають, що раб не посміє протестувати! А є се учителі, урядники і так далі.

Маємо ще й іншу молодь у нас. Се ті обдурені і заморочені, що кричать на ціле горло: — „Ми русскіе", а про народ—що він російський або московський. Се ті, що відвернулися від народу, ганбляться його, і його мови. Їх ціль — вбити в устах нашого народу його рідне слово, рідну пісню і привести його під чуже: мадярське або ческе ярмо.

Нам жаль цеї молоді, бож її обдурено, і ми знаємо, що вона сама вже починає відкривати на це очі, й віримо, що вона цілком прозріє й повернеться між нас, на лоно свого народу.

Щож до старших „русских", то вести проти них тепер боротьбу — річ безкорисна й безцільна, хоч може для когось і дуже булоб бажано, щоби в нас був неспокій.

Вони лише плачені аґенти наших ворогів і тому всіма силами спиняють народню працю. Але даремно. Ніяка сила в світі не переконає нас, що ми не є Українцями. Ми ними були, є і будемо!

Отже нам остається сміло, вперто, безупинно працювати.

Пословиця каже: Як собі постелиш, так будеш спати!

Як будемо нині працювати, так потім ми чи наші діти будуть жити. Нам нема від кого надіятися; наше буде тільки те, що ми самі собі власними силами добудемо.

Геть збоягуством!

Не час тепер сидіти з заложеними руками! Ставаймо всі зеднано до праці. Гарно, по братерськи, в згоді та любови ставаймо під один наш народний синьо-жовтий прапор і вперед!

Не кажім, що „буде то і без мене!". Подумаймо, що розходиться про нас, наших дітей, про нарід і наше й його майбутнє. Покладім собі кожний за завдання освідомити й навернути хоч одного заблудженого, або байдужого брата — товариша. Щирим, теплим, приятельським словом обяснім хто вони, чиї сини, де їх місце і які їхні завдання. Цеж можливо — лише треба хотіти.

Виховуймо себе й інших. Ми, націоналісти, стоїмо на сторожі нашої справи і в обороні рідного народу.

За народ і для народу жертвуємо все! Гуртуймося в чимраз більший табор і ідім в наші села, під соломяні селянські стріхи і там між селянами сіймо здорове зерно, що принесе потім добрий урожай. Освідомлюймо національно селянина: пояснім йому, що він не гірший від інших народів і має повні права до вільного національного життя. Скажім селянам, що в свойому краю лише вони мають право господарювати, і більше ніхто.

Оце наше завдання і ціль, ми: мусимо вбити собі в серце і в голову. В свойому краю, у всіх закутинах тільки свого бажаємо. Український народній дух в українську хату!

Геть зі всім тим, що нам чуже та вороже! Закликаємо всіх: Обдумано, сміло та витревало вперед, між нарід, між молодь! Виховуйте, орґанізуйте, закорінюйте, працюйте!

Нехай чужа сила буде заохотою, до побільшення власної сили. Стараймося щоби наша справа росла і чимскорше побідила.

Брати і сестри!

Це залежить від нас. Охота, свідома праця — все переможе!

Не йдемо ми проти републики, не порушуємо її законів, але домагаємося лише свого і від цього домагання ніколи не відступимо. Домагаємося своїх прав!

Це є найближчі завдання народовців-націоналістів.

Слава їм!

З націоналістичним привітом.

Вілок, 8.VII. 1932.

Микола Вайда.

(„Слово Народа", Пряшів).

СКІЛЬКИ Є НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШОСТЕЙ У РУМУНІЇ.

Року 1931-го видав університетський професор д-р Вільгельм Вінклер, директкор Інституту статистики меншосних народів при університеті в Відні, книжку під заголовком „Статистичний підручник европейських національностей". На сторонах 227 до 233 подає ця книжка статистику Румунії щодо національностей. На самім початку говориться там:

В Румунії не було ще після війни народочислення, котре би обхоплювало всю територію. На Буковині було 1919-го року народочислення, в колись до Мадярщини належних землях 1920-го року, а для старого реґату мається тільки народочислення з 1912-го року, для Бесарабії російське народочислення з 1897-го р., а для нової Добруджі болгарське народочислення з 1910-го р. Тому є розділ націоальностей у Румунії тільки оцінки, які звичайно дуже відмінні одні від других.

В нашій статті держимося оцінки мадярського борця за права національних меншостей у Румунії, тому, бо вона найближча до правди. В р. 1930 було в цілій Румунії загальне народочислення. Але воно ще не оголошене й при румунських порядках ледви чи й закінчаться коли всі обрахунки. Не спішаться, бо нема грошей, а може ще й тому, що бачать, як некорисно для одностайно румунської держави випадає число національних меншостей.

Е. Якабфі подає в своїй праці з 1923-го року число Мадярів на 1,800,000, себто 11.6 проц.; Німців на 800,000, або 5.3 проц.; Жидів на 600,000 або 3.7 проц.; Українців на 1 міліон або 6.6 проц.; Болгарів на 340,000 або 2.2 проц.; а всіх інших національних меншостей на 580,000 або 3.6 проц. Числа ці ми для газетної статті заокруглили, бож це тільки оцінювання.

Самих Румунів обчислює Е. Якабфі на 67 проц. усього населення. Число Українців відповідає дійсности. Число Жидів, здається, трохи більше, ніж він подає. В кождому разі національні меншини в Румунії творять одну третину всього населення й повинні би мати й відповідній своїй чисельности вплив на хід державних справ. („Час").

З вірменських загадок.

— Що то є: чорне стоїть на одній нозі?

— Кульгавий Мурин.

— Що то є: чорне стоїть на двох ногах?

— Два кульгаві Мурини!

— Що то є: чорне стоїть на трох ногах?

— Фортепян.

Ґі де Мопасан.

ПОВОРОТ.

...Море вдаряє об беріг короткою, одностайною хвилею. Білі хмарки скоро мчаться по великому блакиті неба, несе їх вітер, ніби птахів. Село в заглибині долини, що спадає до моря, вигрівається на сонці.

На самому краї села, зараз при дорозі, стоїть самітня хата Мартен-Левесків. Мале рибальське господарство, звичайна ліпянка, пошита соломою, серед якої цвітуть блакитні волошки. Городець, наче чотирокутна хустка, простелився біля дверей. Росте там цибуля, петрушка та кілька головок капусти. Низький пліт відділює його від дороги.

Господар вийшов ловити рибу, а жінка перед порогом направляє пірвані вічка сіти, що розіпнята на стіні хати, неначе величезне павутиння. Дівчинка, може чотирнацятьлітня, сидить при вході до городця на звичайнім тростиновім кріслі, нахилилася вперед та латає білля, білля людей вбогих, уже нераз латане й направлюване. Друга, роком молодша, колише на руках немовля, а двоє діточок, одно дволітнє, сіли на землі напроти себе, неповоротними рученятами порпають землю та кидають собі в очі пригорщі піску.

Ніхто не говорить. Лише немовлятко, яке стараються заспати, попхинькує тоненьким, гострим голосочком. На вікні спить кіт, а розцвілі під муром левкої творять гарні китяхи з білого цвіття, над якими бренять рої мух.

Дівчинка, що шиє біля хвіртки, озивається нараз:

— Мамо!

Мати питається:

— Що такого?

— Знову прийшов.

Вони від ранку неспокійні, бо якийсь чоловік вічно шляється біля хати: старший чоловік, якийсь нуждар. Запримітили його, як відпроваджували батька до берега, щоби помогти йому спускати човен. Сидів тоді над ровом, напроти дверей їх хати. А як верталися від берега, знову тут його стрінули; все ще сидів і глядів на їх хату.

Подобав на хорого та дуже винужділого. Сидів добру годину, без руху. Колиж побачив, що дивляться на нього наче на злочинця, встав і відійшов. Волік одну ногу.

Та небаром побачили, що вертається. Ішов до них повільною, змученою ходою. Тепер сів трохи дальше, начеб хотів їх підглядати.

Мати та дівчатка злякалися. Головнож мати чула якийсь страх, бо була з роду якась боязка, а чоловік її мав вернутися з моря щойно вечором.

Називалася Левеск. Називще Мартен мала по першім чоловіці, Мартені. Він був моряком і що літа виїжджав до до Нової Фундляндії ловити штокфіші.

Після двох років подружого життя мала з ним дівчинку. Була саме в шестім місяці вагітности, як три-корабель, що ним відплив її чоловік, щогловий пропав без вісти.

Нічого про нього не чули. Ніодин із моряків не вернувся, не дав про себе знаку життя. Тому думали, що корабель пропав з людьми та з майном.

Мартениха десять літ чекала повороту чоловіка. Тяжко приходилося їй виховувати дві дівчинки. Та що була добра й роботяща, то рибалка з того самого села, Левеск, вдовець, що мав одного синка, постановив оженитися з нею. Вийшла за нього та за три роки мали двоє дітей.

Тяжко працювали, з трудом заробляли на життя. Хліб був дорогий, а мяса майже не знали. Нераз задовжувалися в пекаря, головно зимою, як лютував нагальний вихор. Усеж діти були здорові тай добре їм росли. В селі говорили:

— Порядні люди ті Мартен-Левески. Мартениха загартована, що аж гей, а Левеск рибалка, що другого такого пошукати.

Дівчинка, що сиділа біля хвіртки, знову відізвалася:

— Так нам приглядається, начеб нас знав. Може то який нуждар з Епревіль або Оребос.

Та мати знала людей з вигляду. Ні, ні, він не з околиці.

Коли він так сидів добру хвилину непорушний, наче камінь, і вмпялив очі в хату Мартен-Левесків, жінка розсердилася та під впливом жаху здобулася на відвагу, схопила лопату тай вибігла за хвіртку городу.

— Що тут робите? — крикнула до волоцюги.

Відповів захриплим голосом:

— Ковтаю свіже повітря! Або вам це шкодить?

Відповіла:

— А чого ви так сіли проссісенько моєї хати, начеб шпіонували нас?

Відповів:

— Я нікому не роблю нічого злого. А на фосі вільно сидіти кожному.

Жінка не вміла на це нічого відповісти й вернулася до хати.

День минав помало. Коло полудня незнакомий десь пропав, та за кілька годин вернувся знову. Вечером його вже не було.

Левеск вернувся, як уже стемнілося. Як йому розповіли цілу пригоду, сказав:

— То мусить бути якийсь шпіон або якийсь злодій.

І пішов спати спокійно. Заге жінка без упину мусіла думати про того волоцюгу, що їй якось так дивно приглядався.

На другий день був вітер такий сильний, що рибалка не міг вибратися на ловлю й забрався з жінкою направляти сіти.

Доходила девята година, як найстарша дівчина, ще з першого подружа, що верталася від пекаря з хлібом, прибігла перелякана та сказала:

— Мамо, він знову прийшов.

Мати, дивно схвильована, бліда, сказала до чоловіка:

— Левеск, а вийди-но та розмовся з ним, щоби перестав нас шпіонувати, бо мені в голові крутиться від того всього.

Левеск, крепкий моряк, вийшов спокійно з хати та підійшов до незнакомого.

І стали розмовляти.

Мати й діти приглядалися їм здалека, дріжучі, стривожені.

Нараз незнакомий встав і з Левеском пустився до хати.

Мартениха перелякалася та пустилася до хати. А чоловік сказав:

— Дай йому скибку хліба та склянку яблочника. Від передучора він не мав нічого в роті.

І ввійшли оба в хату, а за ними жінка й діти. Незнайомий сів і взявся їсти; голову похилив, бо стільки очей дивилися на нього.

Мати, що стояла напроти, пильно приглядалася йому. Дві старші дівчинки, Мартенівні, сперлися об двері, одна з немовлятком на руках, вліпили в нього цікаві очі, а двоє маленьких діток, що порпалися в попелі біля кухні, перестали бавитися чорним котом, начеб також хотіли приглядатися чужому чоловікові.

Левеск сів біля нього кріслі та спитався:

— Ви здалека?

— Аж із Сетти.

— Пішки?

— Та пішки. Як чоловік не має грошей, то й мусить.

— А куди так мандруєте?

— Та до вашого села.

— А знаєте тут кого?

— Може й знаю.

Замовкли. Незнакомий їв поволеньки, хоч був голоден, а кожен шматочок хліба попивав яблочником. Лице мав змаргане, поморщене, глибоко запале. Видно було, що багато перетерпів.

— Якжеж називаєтеся?

— Називаюся Мартен.

Жінка якось дивно здріґнулася. Підійшла крок ближче, начеб хотіла краще приглянутися незнакомому, та станула перед ним зі спущеними руками й отвореними устами. Ніхто не сказав уже ні слова. За хвилину Левеск знову став розпитуватися:

— Ви тутешні?

Відповів:

— Тутешній.

А коли вкінці підвів голову, очі його стрінулися з жіночими очима та остались так непорушні, вбиті в себе, наче взаїмно прибиті.

Нараз дріжучим, зміненим голосом спитала:

— То ти мій чоловік?

Помало видушив:

— Та я.

Не ворухнувся з місця і дальше жував хліб.

Левеск більше здумівся ніж зворушився та промимрив:

— То ти Мартен?

Тамтой відповів попросту:

— Та я.

А другий чоловік спитався:

— Відкіляж ти тут узявся?

Перший відповів:

— З Африки. Там розбився наш корабель. Трох нас уратувалося: Пікар, Ватіпель і я. А потім нас забрали туземці та на держали дванацять літ. Пікар і Ватіпель померли. Мене забрав зі собою один англійський подорожник і завіз до Сетти. Так то я дістався сюди.

Мартениха розплакалася, лице скрила в запасці.

Левеск сказав:

— Щож я тепер пічну?

Мартен спитався:

— То ти її чоловік?

Левеск відповів:

— Та я!

Глянули на себе й замовкли.

Мартен приглянувся дітям, що обступили його, та рухом голови вказав на дві дівчинки.

— То мої?

Левеск притакував.

— Твої.

Не ворухнувся з місця, не привитався, лише сказав:

— Боженьку, як підросли!

Левеск повторив:

— Щож мені тепер робити?

Мартен, збентежений, також не знав, що йому почати. Вкінці сказав:

— Я зроблю, як ти схочеш. Не хочу твоєї кривди. Одначе з хатою то тяжка справа. Я маю двоє дітей, ти троє, ну, то кожен лишиться при своїх. Мати — ба, не знати, чи твоя, чи моя? Я пристану на те, що ти скажеш. Одначе хата то вже моя, бо її лишив мені мій батько; тут є папери в нотаря.

Мартениха весь час плакала, хлипала тихо, лице скрила в синій запасці. Дві старші дівчинки підійшли помало та неспокійно приглядалися батькові.

Він скінчив їсти тай тепер і собі почав:

— Щож почати?

Левескові прийшла думка до голови:

— Ходімо до священика, він уже розсудить.

Мартен підвівся, а як підійшов до жінки, кинулася йому на шию та хлипала:

— Мій чоловік! Мартен, мій бідний Мартен! То ти вернувся!

Обняла його під впливом давніх споминів, що пригадували тих кілька молодих літ і любовних обіймів.

Мартен, також зворушений, поцілував її чепець. Двоє дітей під комином, як побачили заплакану неньку, й собі розревілися під небеса, а немовля, що його держала на руках старша Мартенівна, пищало пронизливо, наче фальшивою дудкою.

Левеск чекав стоячи.

— То ходімо — сказав — треба полагодити справу.

Мартен пустив жінку та глянув на свої дві дочки. А мати сказала до них:

— Таж поцілуйте вашого тата.

Підійшли обі рівночасно, очі мали сухі, здивовані, трохи застрашені. А він поцілував їх голосно в лиця. Як немовля побачило, що підходить незнакомий чоловік, розверещалося, що мало не дістало конвульсій.

Оба мущини вийшли разом з хати.

Як переходили біля коршми, Левеск спитався:

— А можеб так по чарєчці?

— Та я не від того —сказав Мартен.

Увійшли в коршму, ще пусту.

— Гей, Шіко, а давайтеж дві чарочки тої сильної. Вернувся Мартен, знаєте, той перший чоловік моєї жінки; таж пригадуєте собі, той, що то пропав на морі.

За хвилину прийшов коршмар червоний, череватий, товстий. Ніс в одній руці три чарки а в другій фляшку й зовсім спокійно спитався:

— Дивіть! Мартен, то ти?

А Мартен відповів:

— То я!...

КНЯЖНА ПОКАГОНТАС.

Яких сто літ після відкриття Америки переконався славний англійський мандрівник Волтер Релей, що околиця довкола заливу Чесапік (там, де сьогодні розложилося місто Балтімор) є незвичайно врожайна. І постановив оснувати там кольонію. Назвав її Вірджінія в честь тодішньої англійської королеви Єлисавети.

Зчасом королева зненавиділа Релея і він мусів вертатися на її приказ. Та це не відібрало Англійцям охоти оснувати кольонію. Як практичні люди оснували акційну „Вірджінську Спілку".

Ця спілка перед Різдвом 1606 року вислала до нової кольонії капітана Джана Смита з трома кораблями та зі соткою емігрантів.

Тоді треба було плисти з Англії до Америки сім тижнів. Після сімох тижнів ступив Смит на беріг Нового Світа. Тому, що в Англії засів тоді на престолі король Яків II, капітан назвав місто, яке оснував у Чесапіку, Джеймставном.

Було то в січні; мороз давався в знаки Англійцям. Та ще більше давалася їм у знаки недостача харчів, бо їх індійські сусіди, після приходу Англійців недовірчиво уступили до прерій. Джан Смит сказав: „Коли воно не піде по волі, то піде по неволі. І вирушив до червоношкірих за харчами. Та Індіяни під проводом старого начальника Повгатана побили Англійців. Одинокий Смит сховався в якихсь мочарах. Там його червоношкірі зловили день опісля.

Повгатан скликав збори племени. Збори ухвалили Смита покарати смертю. Посідали вколо, поклали капітанову голову на колоду та поставили біля нього Індіянина з дубовим дрючком. Вже — вже чекав нещасний, що Індіянин парне його дрючком по голові, та тут склалося щось нечуваного.

Покагонтас, досі слухняна Повгатанова дочка, кинулася з плачем до ката та стала просити, щоби чужинцеви дарували життя. Одначе батько не розумівся на романтиці та сказав катові, щоби робив, як йому веліли. Тут стала княжна заводити й голосити ще страшніше: щоби, мовляв, її вбили. Повгатан був добрий воїн, одначе жіночого плачу не міг стерпіти. Тому приказав катові, хай встромить дрючок у пліт, на якому сторчали черепи вбитих неприятелів.

Смитови пригодилося таке не вперше. Вже давніше, як ще був на службі німецького цісаря, ішов на Угорщину проти Турків і тоді попав у полон. Відістатися на волю помогла Смитові музулманка, що залюбилася в Смитові. Сміт опо-відав княжні Покагонтас про европейські чуда. Покагонтас приграла на індіянськім музичнім інструменті, схожім на гітару. Старий Повгатан був у розпуці. І він помирився зі Смитом і звав його своїм любим сином. Та це був мир лише про око. В серці носився старий ватажок із думкою, як би то заводити зброєю білих і відплатити їм.

Та заки міг здійснити свій намір зрадити Покагонтас усе Смитові. Цей подякував ватажкови за гостину та відійшов мерщій до Джеймставну.

Там було погано. Поселенців після невдачної битви з Індіянами було всього трицять два й не мали харчів. Роздумували поважно над тим, чи не дати собі спокій з кольонією та не вертатися в Европу. Одначе Смит додав їм відваги. Його слова про вірність для рідного краю і короля мали успіх, тимбільше, що завдяки княжні Покагонтас придбав багато харчів.

Небаром прийшло до нових сутичок. Смитові люди вибили кількох Індіян. Повгатан став відгрожуватися. Зрадлива Покагонтас втекла нічю з батькового табору, сама перейшла густими вірджінськими лісами та перестерегла Смита. Смит хотів за це обдарувати її, одначе Індіянка не приняла дарунків, бо боялася, що тоді батько довідався би про її зраду, тай вернулася домів.

Індіянам напад не вдався, вкінці капітан пішов на Повгатанову резиденцію, що звалась Веровокомоко та спалив її. Потім із червоношкірими заключив мир.

В 1609 році Смит попарився при вибуху пороху, тому вибрався на лікування до Лондону. Вихіснували цю нагоду Індіяни. Рушили походом на Англійців, які вже хотіли знищити кольонію. Та тут пригадали собі Покагонтас.

Капітан Абгаль намовив одного Індіянина, щоби за мідяний, парадний ланцюг видав йому Покагонтас. Індіянин згодився.

Завезли начальникову дочку до хати Англійця Кендела. Там її насамперед підвчили англійської мови. Там теж залюбилася вона в гарнім старшині Джаїі Ролфі, коли їй наговорили, що Смит помер у Лондоні. Старий Повгатан примирився після того та згодився, щоби його дочка вийшла за білого. Відбулося гучне весілля, що закінчилося охрещенням княжни Покагонтас. Дістала при цьому імя Анна Ревека. Було то 1613 року.

Три роки потім жила Покагонтас щасливо в рідному краю. Опісля вибралася з чоловіком до Лондону. Витали її там по королівськи. Там їй народився син. Візвали її теж на двір королеви Анни. Зробила на королівському дворі дуже добре враження. Її стріча зі Смитом була дуже зворушлива.

Та скоро Покагонтас не подобалася Англія. Хотіла вертатись до рідного краю. Одначе перед самим відїздом захоріла й померла в молодому віці, на 29-му році. Похоронили її в Грейвсенді як лейді Анну Ревеку Рольфову.

Повгатан нарікав, зате Вірджінія осталася при Англії.

PRESS REPORTS ON UKRAINE AND UKRAINIANS.

UKRAINIANS OF OSHAWA ARE NOT COMMUNISTIC.

Suggest Paying City's Share For Non-Naturalized Countrymen on Relief in Effort to Prevent Deportation.

OSHAWA, Aug. 23.—Charging that Communistic sympathizers of the city were attempting to make capital of the situation of the unnaturalized residents of the city threatened with deportation, the central committee of Ukrainian national organizations of the city at a special meeting last night disassociated itself from the action taken at a mass meeting on Sunday afternoon. At the same time the committee made plans to relieve any Ukrainian families of the city faced with possible deportation.

The central committee, representing three Ukrainian churches of the city and five secular organizations, none of Communistic or Red sympathies, declared in a formal resolution that none of the organizations was officially represented at the Sunday meeting. Reports that the three churches had been represented at the meeting were denied by heads of the churches. The committee also pointed out that Ukrainian Citizenship Committee, supposed to be responsible for the meeting jointly with the Central Ratepayers Association, no longer existed.

TO AID THREATENED FAMILIES.

"We intend to do something for the Ukrainian families threatened with deportation," declared Rev. Luke Standret, minister of the Ukrainian Presbyterian Church, "but we do not intend to do it by protests. We are considering offering, as a group, to pay the city share of the unnaturalized Ukrainians who are on city relief. We believe that their cause may be injured if they are identified with radical and other organizations."

The meeting, held in the Ukrainian Enlightenment Association Hall on Albert st., was presided over by Jacob Shestowski, chairman of the Central Committee, and attended by Rev. Father A. Kuschak, priest of the Ukrainian Greek Orthodox Church, Rev. Luke Standret of the Ukrainian Presbyterian Church, and representatives of the Ukrainian Catholic Church, whose priest is on a vacation.

Representatives of the five secular organizations connected with the committee were also present and the meeting represented nearly 1,800 Ukrainian residents of the city.

RESENTS ALLEGATION.

A resolution moved by Rev. Father Kuschak and passed by the meeting read: "In view of the fact that Ukrainian organizations of Oshawa took no part in the meeting Sunday afternoon, which according to some press reports was sponsored by the Central Ratepayers Executive and that no individual Ukrainian organization participated in the meeting, the Ukrainian organizations speaking through the central committee resent the allegation that three churches and other organizations were at a meeting attended by known radical sympathizers. We also declare that we will not take part in the mass meeting called for Friday evening."

Speaking of the Sunday afternoon meeting, Chairman Shestowski, who had attended as an observer, declared that the English-speaking participants were Communistic sympathizers. One man, he stated, declared that if deported he would refuse to go to England and ask to be sent to Russia.

SIX FAMILIES ON RELIEF.

Only six unnaturalized Ukrainian families in the city were on relief, Rev. Luke Standret informed The Telegram. The Central Committee, he stated, would offer to take charge of these families so far as the city was concerned if the offer would be acceptable. The Committee also decided to hold a meeting on Wednesday night in St. George's Ukrainian Hall when Dr. D. E. Kaiser, W. H. Moore, M.P., W. E. N. Sinclair, M.P.P., and Ald. Louis Hyman would be invited to speak.

"We want to explain the situation to our people and plan constructive action," he stated. These other people are trying to terrorize them to swing them into Red camp. I am afraid it may injure their cases."

(The Evening Telegram,
Toronto,
Tuesday, Aug. 23, 1932)

— Подай мені, хлопче, праву руку.

— Прошу.

— Добре, а як знаєш, що це правда?

— Це дуже легко: права рука має великий палець з лівого боку, ліва з правого.

Вбивник.

Якийсь чоловік перебіг попри Сократа (старогрецький фільософ, народився 470 року перед Христом, 399 засудили його на смерть, бо йому закидали, що вводить нових богів і псує молодь), а за тим чоловіком біг другий, узброєний.

— Ловіть його! Ловіть! кричав той другий до Сократа.

Сократ не рушився.

— Чи ти глухий, чи що? питається узброєний. — Чому ти не заступив дороги вбивникові?

— Вбивникові? Що ти під тим розумієш?

— Яке глупе питання! Вбивник цей чоловік, який убиває!

— Ага, то різник!

— Старий дурню, кажу чоловік, який вбиває чоловіка без війни.

— Тепер уже розумію, то — кат!

— Ти осле! Чоловік, який убиває чоловіка в його власній хаті.

— Так було говорити відразу! Тепер розумію — то лікар!

—o—

Віритель: Чи ви, пане, знаєте, що я вже рік приходжу тут до вас день у день.

Довжник: Я думав також уже над тим. Ми моглиб уже тикати собі.

ТАРЗАН І ЗОЛОТИЙ ЛЕВ. (39)

„Лишити золото!" — закричав один з мужчин. „Чомуж тоді ми вибралися сюди? Ти дурень, коли так кажеш!" Тут уже Карський не витримав і розлючений кинувся на того, що протестував. Вони обидва вже вхопили за свої револьвери. Та між них втиснулася Фльора: „Лишіть! Ви обидва дурні. Що з того, що ви вбєте себе?" Вона сміялася з їх розвести. Третій на це заввжив: „Хай стріляються! Буде менше мороки при розділі харчів та здобичі".

„Фльоро, ти тут провідниця, отже розказуй, що робити" завважив Гіблєс. Фльора покликала ватажка диикунів, що тепер були на її услугах. Вона наказала приготовитися всім рушати далі в дорогу, щоб скорше вибратися з цього дикого місця. Рух вперед значив для дикунів полювання, нову здобич для прохарчування й, як їм здавалося, наближення до їх рідної місцевости. Сама Фльора в чотирма мужчинами рушила в протилежний бік.

—o—

Всі мужчини слухали її покірно. Лиш один Естебан рішив, що він дійсно Тарзан з мали і тому хотів робити все на власну руку. Він більше не хотів слухати приказів Фльори. Йому шкода було відходити далеко від золота й тому він рішив сам слідкувати за чорними, щоб у відповідний час забрати золото собі. Фльора не противилася тому, що Естебан пішов геть одинцем. „Ну, щож! Може він ліпше робить, ніж ми", завважила вона.

Естебан опинився сам у джунглях. Він запалав жадобою не лише заволодіти золотом, але й дівчиною. Заздрість його мучила й він укладав пляни, як позбутися своїх товаришів. Несподівано він опинився на широкій прогалині ліса. Зі здивуванням Естебан побачив перед собою кількох чорних вояків, які були йому незнані. Він відразу забув, що вдавав з себе Тарзана, бо жах спаралізував його мозок. Думав, що наткнувся на людоїдів.

—o—